

PATVIRTINTA

Vilkaviškio vaikų lopšelio-darželio „Pasaka“
direktoriaus 2018 m. sausio 22 d.
įsakymu Nr. Į-VO-04

PRITARTA

Vilkaviškio rajono savivaldybės
administracijos direktoriaus 2018 m. sausio 19 d.
įsakymu Nr. B-ĮV-68

PRITARTA

Vilkaviškio vaikų lopšelio-darželio „Pasaka“
įstaigos tarybos 2017-10-25 posėdžio
protoliniu nutarimu Nr. DT- 04

VILKAVIŠKIO VAIKŲ LOPŠELIS-DARŽELIS „PASAKA“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „VAIKYSTĖS SPINDULĖLIS“

Turinys

1. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS PRINCIPAI	11
3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	12
4. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS	13
4.1. UGDYMO TURINYS	13
4.1.1. Emocinis ir socialinis ugdymas (is).....	16
4.1.2. Pažinimo ugdymas (is)	23
4.1.3. Kalbos ir komunikavimo ugdymas (is)	30
4.1.4. Fizinis ugdymas (is).....	34
4.1.5. Meninis ugdymas (is)	37
4.2. UGDYMO (SI) METODAI	46
4.3. UGDYMO (SI) PRIEMONĖS.....	47
5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	48
6. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	52

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Apie įstaigą:

Lopšelio-darželio oficialusis pavadinimas – Vilkaviškio vaikų lopšelis-darželis „Pasaka“, trumpasis pavadinimas – lopšelis-darželis „Pasaka“.

Lopšelis-darželis įregistruotas Juridinių asmenų registre, kodas 190480023.

Vilkaviškio vaikų lopšelis-darželis „Pasaka“ įsteigtas 1978 m. spalio 25 d.

Teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Savininkas – Vilkaviškio rajono savivaldybė, klasifikatoriaus kodas 111107759, S. Nėries g. 1, 70147 Vilkaviškis.

Savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija – Vilkaviškio rajono savivaldybės taryba, kuri vykdo Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų, Lietuvos Respublikos švietimo ir kituose įstatymuose jos kompetencijai priskirtus įgaliojimus.

Buveinė – Dariaus ir Girėno g. 2, Vilkaviškis, LT - 70127.

Grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Pagrindinė paskirtis – ikimokyklinio ugdymo grupės įstaiga lopšelis-darželis.

Kitos paskirtys – ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus specialiųjų poreikių vaikų, turinčių įvairiapusių raidos sutrikimų, ugdymas.

Mokymo kalba – lietuvių kalba.

Mokymo forma – grupinio ir pavienio mokymo.

Lopšelis-darželis yra viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė įstaiga, turintis savo antspaudą su savivaldybės herbu ir Mokyklos pavadinimu, atsiskaitomąją ir kitas sąskaitas Lietuvos Respublikos įregistruotuose bankuose, atributiką.

Lopšelis-darželis savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymais, Civiliniu kodeksu, Darbo kodeksu, Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos sprendimais, kitais teisės aktais.

Lopšelio – darželio veiklos rūšys:

- ankstyvasis ugdymas, vykdam ankstyvojo ugdymo programą (teikiamas vaikams iki 3 metų);
- ikimokyklinis ugdymas, kodas 801010, vykdam ikimokyklinio ugdymo programą (teikiamas vaikams iki 5 (arba 6) metų);
- priešmokyklinis ugdymas, vykdam priešmokyklinio ugdymo programą (teikiamas vaikams, kuriems tais kalendoriniais metais sueina 6 metai);
- specialusis ugdymas, kodas 801020, vykdam specialiojo ikimokyklinio ugdymo programą (teikiamas vaikams iki 6 (arba 7) metų).

Šiuo metu lopšelyje-darželyje veikia 11 grupių, kuriose ugdomi 157 vaikai (sąlyginis grupių skaičius yra 13 ir daugiau, todėl, kad Švietimo ir mokslo ministro įsakymu nustatyta, kad viena ištisos paros savaitinė grupė, o tokių darželyje yra keturios, yra prilyginama dviem grupėms). Septynios grupės skirtos bendrojo ugdymo ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams nuo 1,5 iki 7 metų. Keturiuose grupėse ugdomi specialiujų poreikių vaikai, turintys didelių ir labai didelių specialiujų ugdymosi poreikių.

Kiekviena įstaigos grupė turi savo pavadinimą ir simboliką.

Vaikai ir jų poreikiai

Naujojo ikimokyklinio ugdymo mokymo teorijos teigia, kad nėra dviejų vienodų vaikų. Orientavimasis į skirtybes tampa šiandieninio ugdymo pagrindu bei svarbiausia vertybe. Aktualu pažinti, suprasti vaiką, jo galias ir patirtis. Šiuolaikiniai vaikai optimistiški, linkę gyventi be rūpesčių, jų smegenų struktūra pakitusi taip, kad jie greičiau bei lengviau priima vaizdinę informaciją, jie vienu metu gali įsitraukti į keletą veiklų, turi daug informacijos apie skirtingas kultūras ir yra tolerantiški kultūriniais skirtumams, mėgsta ką nors veikti kartu, komandoje, lengvai mokosi vienas iš kito. Vaikai reikalauja personalizuotos aplinkos, kurią galėtų patys kurti ir keisti. Kiekvienas vaikas nori būti pastebėtas ir apdalinamas auklėtojos dėmesiu, kiekvienas nori būti pagirtas, kiekvienas nori ugdytis kuo įdomiau ir pagal savo poreikius, visa tai kelia naujus reikalavimus ir iššūkius ugdymui(si) ir pedagogo asmenybei.

Kita vertus į darželį vis dažniau ateina vaikai iš socialinės rizikos šeimų arba iš šeimų, kurių tėvai emigruoja į kitas šalis. Tokie vaikai susiduria su psichologiniais sunkumais ir į darželį ateina turėdami vis daugiau elgesio ir emocinių problemų, kas tiesiogiai įtakoja ir ugdymo (-si) procesą. Be to vaikai nuo mažens auga kompiuterių, mobiliųjų telefonų bei kitų technologinių naujovių apsuptyje. Šie vaikai, vadinamieji Z kartos vaikais, kasdien susiduria su internetu, o knygeles ar komiksus mieliau varto tėvų planšetiniuose kompiuteriuose ar išmaniuosiuose telefonuose. Bendraujant ar ugdant dabartinės kartos vaikus, būtina atsižvelgti į tai, kad jie įpratę prie kitokių informacijos srautų, sunkiai išlaiko dėmesį, dažnai gali jį paskirstyti didesniam objektų skaičiui nei ankstesnių kartų vaikai ir turi skirtingus įpročius. Žinoma, tai turi įtakos ir vaikų sveikatos pokyčiams. Visuomenės sveikatos centro duomenimis didėja vaikų sergamumas sutrikusios regos, laikysenos, virškinamojo trakto ligomis. Daugėja alergiškų vaikų, judesio sutrikimų, psichinės raidos ir intelekto sutrikimų turinčių vaikų. Didėja vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, skaičius, ypač daug vaikų turi kalbos ir komunikacijos sutrikimų.

Siekiant atliepti individualius vaikų poreikius reikia laiku ir tinkamai įvertinti bei atpažinti vaiko gebėjimus. Tai leidžia sudaryti sąlygas veiksmingesniems ugdymo(si) metodams ir būdams taikyti, keisti ir pertvarkyti ugdomąją aplinką pagal vaiko norus ir poreikius. Nauji ugdymo(si) metodai ir būdai skatina vaikų smalsumą, tenkina informacijos poreikį, leidžia šalinti raidos, emocinio intelekto ir socialinių įgūdžių trūkumus. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko norus, poreikius ir polinkius, darželyje veikia dvi dailės studijos, sporto, tradicinių šokių, modernaus šokio „Zumba“, ankstyvosios anglų kalbos, dramos būreliai.

Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas

Įstaigoje yra 67,85 etatai, dirba 67 darbuotojai, iš jų – 32 pedagogai, 2 – medicinos, 6 administracijos ir 27 aptarnaujančio personalo darbuotojai. Aukštąjį išsilavinimą yra įgiję 19 pedagogų, aukštesnįjį – 15 pedagogų. Dvidešimt aštuoni pedagogai įgiję vyresniųjų auklėtojų ar vyresniųjų specialiųjų pedagogų kvalifikacines kategorijas, du – mokytojų metodininkų, direktorius ir direktoriaus pavaduotojas ugdymui – antras vadybines kategorijas.

Švietimo pagalbą teikia psichologas, socialinis pedagogas, du specialieji pedagogai, du logopedai, kineziterapeutas. Lopšelio-darželio kolektyvas darnus, kai kurie dirba nuo įstaigos įkūrimo, iš 34 pedagogų – 20 yra iki 50 metų amžiaus, iš jų iki 40 metų – 6, kiti – vyresni nei 50 metų.

Pedagogų komanda yra kvalifikuota, kompetentinga, nuolat besimokanti, ieškanti naujovių ir jas įgyvendinanti. Profesinio tobulėjimo siekia ir aptarnaujančio personalo darbuotojai. Bendradarbiaudami su šeima pedagogai siekia konstruktyvaus abipusio dialogo, švietimo paslaugų kokybės, vaikų, tėvų ir pedagogų interesų, poreikių ir lūkesčių dermės.

Vienas iš svarbiausių uždavinių ikimokyklinio ugdymo pedagogams – suprasti vaikus, atpažinti jų poreikius, personalizuoti jų ugdymą (-si), kurti kiekvieno vaiko individualumą atitinkančias ugdymo ir ugdymosi situacijas bei aplinkas. Informacinės ir komunikacinės technologijos vis labiau veikia ugdymo ir ugdymosi metodus, daro įtaką ne tik ugdymo (si) turiniui, bet ir visam ugdymo (si) procesui. Turint įstaigoje internetinę prieigą, atsiranda galimybė greitai susirasti reikiamą informaciją, keistis ja naudojantis elektroninio pašto ir intraneto paslaugomis. Taip pat bent iš dalies modernizuoti ugdymo procesą (kompiuteriniai lavinamieji žaidimai ir kita). Nesinaudojant šiuolaikinėmis technologijomis neįmanoma plėtoti švietimo paslaugų įvairovės, skatinti pedagogų nuolatinio tobulėjimo, siekti kokybiško ugdymo, diegti naujovių, įvaldyti naujų ugdymo, planavimo proceso būdų.

Šiuo metu visi mūsų įstaigos pedagogai naudojami kompiuteriais, spausdintuvais. Prieiga prie interneto yra visose grupėse ir specialistų kabinetuose. 2016 m. sukurtas intraneto tinklas. Metodikos kabinete įrengta interaktyvi lenta. Darželio pedagogai, ruošdamiesi veiklai ir vykdydami ją, naudojami kompiuteriais, video medžiaga, internetiniu ryšiu, muzikiniais centrais, multimedijos įranga.

Pedagogo pareigybei kompetencijų, gebėjimų kartelė užkelta, taikomi vis didesni reikalavimai ne tik išsilavinimui, kvalifikacijai, bet ir pedagogo asmenybei. Naujausi Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimai turi reikšmės ir pedagogams, ir vaikų tėvams (globėjams, rūpintojams) – reikia permąstyti turimas nuostatas bei vertybes, ieškoti kuo modernesnių ir į vaiką orientuotų auklėjimo metodų bei būdų. Iš to kyla dar viena labai svarbi pedagogui būtina savybė – pasirengimas keistis, atvirumas pokyčiams, noras visada tobulėti ir ieškoti kažko naujo. Be to visas naujoves, besikeičiantį požiūrį ir pedagogines vertybes reikia mokėti perteikti ir ugdytinių tėvams, jų neįžeidžiant, neįskaudinant ir nesupykdant.

Tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Šeimų lūkesčiai yra labai skirtingi. Vieniems tėvams (globėjams, rūpintojams) svarbu, kad vaikas būtų ugdomas, būtų plėtojami jo gabumai ir talentai, kad vaikas gerai jaustųsi ugdymo įstaigoje. Kitiems aktualu, kad būtų suteikta pagalba įveikiant vaiko socialines ir pažinimo problemas. Vieni tėvai (globėjai, rūpintojai) tikisi, kad jų atžaloms bus ugdoma tolerancija, integruojant specialiųjų poreikių vaikus į bendro ugdymo grupes, tuo tarpu kiti, jei jų

vaikai turi specialiųjų ugdymosi poreikių, bijo leisti savo vaikus į specialiojo ugdymo grupes, vengdami atitinkamų etikečių ar atskirties. Dar kiti – įsivaizduoja, kad specialiųjų poreikių turintys vaikai trukdys lavintis gabiesiems ir dėl to visokiais būdais stengiasi išvengti visuomenėje šiuo metu labai akcentuojamo inkluzijos principo.

Kad ir kaip sunku būtų suderinti skirtingus požiūrius, lopšelio-darželio strategija, veiklos planai, ugdymo programos kuriamos atsižvelgiant į įstaigos bendruomenės poreikius, ugdytinių tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius. Realizuojami pagrindiniai Lietuvos Valstybinės švietimo 2013-2022 m. strategijos vertybiniai principai:

- humaniškumas, demokratiškumas ir lygios galimybės, pilietiškumas, laisvės realizavimas ir etika, tolerancija ir dialogiškumas;
- nacionalinė tapatybė, istorijos pažinimu grįstas tradicijos tęstinumas ir atvirumas kultūrų įvairovei;
- bendradarbiavimas, bendras darbas ir įvairių visuomenės grupių nuomonių nuolatinis keitimasis bei indėlis į bendrus tikslus;
- kūrybiškumas, išradingumas, saviraiška, savo ir visuomenės sėkmės kūrimas generuojant idėjas bei jas įgyvendinant, kontekstualus atvirumas naujovėms ir geriausiai pasaulio praktikai;
- atsakingumas už savo veiksmus, aktyvus rūpinimasis savimi, aplinka, bendruomene, šalimi, efektyvus veikimas siekiant tikslų.

Vaikų gerovės 2013-2018 m. programoje prevencine priemone numatyta paslaugų šeimai ir vaikui prieinamumo užtikrinimas, integracinės priemonės, skirtos vaikui rengti savarankiškam gyvenimui ir vaiko dalyvavimui visuomenės gyvenime užtikrinti, vaiko gerovei, pozityviam socialiniam ir emociniam vaiko ugdymui šeimoje ir visuomenėje propaguoti, tarpinstituciniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui gerinti. Tai atspindi ne vien Vilkaviškio rajono, bet ir visos Lietuvos tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius.

Vis dėlto tėvai (globėjai, rūpintojai) gali daryti ir daro įtaką sprendimams su jų vaikais susijusiais klausimais. Jie turi teisę dalyvauti įstaigos savivaldos institucijų veikloje, vaikų ugdymo (si) procese, gauti informaciją apie vaiko ugdymo (si) sąlygas, pasiekimus ir pažangą. Tėvai (globėjai, rūpintojai) bendradarbiauja su lopšelio-darželio darbuotojais sprendžiant vaikų ugdymo ir priežiūros klausimus, padeda sudaryti reikiamas ugdymo (si) sąlygas.

Pedagogai ir specialistai savo ruožtu taip pat komunikuoja su tėvais (globėjais, rūpintojais) ir tenkina jų poreikius:

- rengdami tėvus (globėjus, rūpintojus) naujos kartos vaikų ugdymui, teikdami jiems informaciją, kalbėdamiesi, šviesdami ugdymo klausimais, suteikdami informacijos apie vaikų fiziologines, psichologines savybes.
- parengdami lankstinukų tėvams (globėjams, rūpintojams) aktualiais klausimais apie sveiką mitybą, psichologinę vaikų sveikatą ir jos puoselėjimą, problemas, susijusias su vaikų saugumu ir pan.
- nuolat teikdami informaciją apie galimus įvairius vaikų raidos sutrikimus, išleisdami ir nuolat papildydami nauja informacija stendą „Specialistai pataria“.
- organizuodami socialinius projektus „Saugus gatvėje ir kieme“, „Kuo užaugęs būsiu“, dalyvaudami pilietiškumo akcijose „Darom“, „Savaitė be patyčių“ ir kt., įtraukiant tėvus (globėjus, rūpintojus) kaip projektų rengimo partnerius.
- organizuodami mini mokymus tėvams (globėjams, rūpintojams) aktualiomis vaikų ugdymo, tarpusavio santykių puoselėjimo, specialiųjų poreikių tenkinimo temomis.
- dalindamiesi aktualia informacija ir vaikų nuotraukomis internetinėje svetainėje.

Regiono ir įstaigos savitumas

Suvalkijos regionas nuo seno yra garsus derlingomis žemėmis, burnoje tirpstančiais mėsos gaminiais, išradingiausiais bulviniais patiekalais, žmonių darbštumu ir Paežerių dvaru. Tačiau svarbiausias dalykas, kuriuo didžiuojasi suvalkiečiai, – tai bendrinės lietuvių kalbos kilimas iš šio krašto. Šiame regione gimęs Jonas Jablonskis, lietuvių bendrinės kalbos kūrėjas, išleidęs kelias gramatikas, suvalkiečių šnektą bendrinės kalbos pagrindu pasirinko dėl to, jog ji yra arčiausiai sanskrito. Prie lietuvių kalbos prisidėjo ir Vilkaviškio rajone gimęs Lietuvos himno autorius Vincas Kudirka, kuris sugalvojo dvigubas lenkiškas raides (cz, sz, rz) paversti lietuviškomis raidėmis, pridėdamas paukščiukus (Č, Š, Ž). Norėdami įdiegti meilės jausmą Tėvynei ir gebėjimą didžiuotis savo kalba, mūsų lopšelio-darželio pedagogai prioritetine yra pasirinkę gimtosios kalbos ugdymo kryptį. Kalbos ugdymas suprantamas plačiąja prasme t.y. ne tik gražios kalbos mokymas, bet ir kalbinės nuojautos, kalbos jausmo, kalbinės patirties, kalbinės intuicijos atsiradimo skatinimas, tautosakos puoselėjimas. Didelį dėmesį kreipiame į veiklą nukreiptą žodyno plėtrai, garsinei analizei, foneminės klausos lavinimui, taisyklingos tarties mokymui.

Kita veiklos kryptis, išskirianti mus iš kitų darželių Vilkaviškio rajone – esame vienintelė ikimokyklinio ugdymo įstaiga teikianti kompleksinę pagalbą vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Mūsų darželyje yra sukurtos visos sąlygos vaikui saugiai, visapusiškai ugdytis. Suburta didelė, kompetentinga specialistų komanda: specialieji pedagogai, logopedai, psichologas, socialinis pedagogas, kineziterapeutas, meninio ugdymo specialistai, visuomenės sveikatos priežiūros specialistė. Pagrindiniai viso kolektyvo uždaviniai šioje srityje – tai specialiųjų poreikių vaikų galių stiprinimas, negalią kompensuojančių priemonių komplekso plėtra ir neįgalių vaikų socializacijos užtikrinimas.

Specialiųjų poreikių vaikai yra labai skirtingi. Daugeliui vaikų, tiesiog trūksta socialinių, pažintinių ar kalbinių įgūdžių, o jų sutrikimai nėra tokie akivaizdūs ir kiekvienam pastebimi, bet laiku nesuteikta specialistų pagalba gali apsunkinti tolimesnį vaiko gyvenimą. Todėl mūsų misija yra keisti visuomenės požiūrį į specialiųjų poreikių vaikus ir įtikinti visuomenę, kad reikia nebijoti kreiptis pagalbos į specialistus, jeigu kyla bent menkiausių abejonių dėl vaiko raidos ir tai padaryti kuo ankstyvesniame amžiuje.

Suteikę reikalingą pagalbą, kiekvienais metais į Vilkaviškio rajono ir miesto mokyklas išleidžiame apie 10-14 specialiųjų poreikių ugdytinių. Tik labai nedidelis procentas jų vėliau lanko Vilkaviškio rajono Kybartų Rasos specialiąją mokyklą, kiti ugdomi bendrojo ugdymo mokyklose, pritaikius jiems ugdymo programas, arba tiesiog pagal bendrojo ugdymo programą. Nepaisant to, kad ugdytiniai lanko skirtingas grupes, specialiųjų poreikių vaikai integruojami į bendrą darželio veiklą ir kartu su bendrojo ugdymo grupių vaikais dalyvauja įvairiuose renginiuose, projektuose, kartu žaidžia, bendrauja ir mokosi vieni iš kitų. Įstaigoje tradicija tapusios šventės – Rugsėjo 1-osios šventė; Rudenėlio šventė; Kalbos savaitė, Šv. Kalėdų; Užgavėnių; Kaziuko mugė; Šv. Velykų; priešmokyklinio ugdymo ugdytinių išleistuvės į mokyklą.

Požiūris į vaiką ir jo ugdymą, remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

Lopšelis – darželis organizuoja ugdymo procesą ir planuoja savo veiklą vadovaudamasis tokiais principais, numatytais Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, ratifikuotoje 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501):

- svarbiausia – vaiko interesai.
- psichiškai ar fiziškai nepilnavertis vaikas turi gyventi pilnavertį ir prideramą gyvenimą, kuris garantuotų jo orumą, ugdytų pasitikėjimą savimi ir leistų aktyviai dalyvauti visuomenės veikloje.

- nepilnvertis vaikas turi teisę gauti ypatingą globą ir rūpinasi, jei yra lėšų, kad turinčiam į tai teisę vaikui ar atsakantiems už jo globą asmenims būtų suteikta parama, kurios prašoma ir kuri atitinka vaiko būklę ir jo tėvų ar kitų vaiką prižiūrinčių asmenų padėtį.
- turint galvoje ypatingus nepilnvertčio vaiko poreikius, parama teikiama pagal galimybę nemokamai, atsižvelgiant į tėvų ar kitų jį prižiūrinčių asmenų finansinius išteklius. Būtina sudaryti galimybę nepilnvertčiams vaikui gauti išsilavinimą, profesinį parengimą, būti medicinos darbuotojų aptarnaujamam, atstatyti sveikatą, pasirengti darbinei veiklai ir poilsiauti taip, kad jis kuo labiau įsitrauktų į socialinį gyvenimą, galėtų ugdyti savo asmenybę ir bręsti kultūriniu bei dvasiniu požiūriu.
- vaiko lavinimo tikslas turi būti:
  - kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus;
  - ugdyti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, taip pat principams, paskelbtiems Jungtinių Tautų Įstatuose;
  - ugdyti vaiko pagarbą tėvams, savo kultūriniam identitetui, kalbai ir vertybėms; šalies, kurioje vaikas gyvena; civilizacijoms, kurios skiriasi nuo jo paties civilizacijos;
  - parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje, pagrįstam supratimo, taikos, pakantumo, vyrų ir moterų lygiateisiškumo, visų tautų, etninių, nacionalinių ir religinių grupių, taip pat vietinės kilmės asmenų draugystės principais;
  - ugdyti pagarbą gamtai.
- vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius.
- vaikas turi teisę visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir kūrybiniame gyvenime, jam turi būti suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, praleisti laisvalaikį ir poilsiauti.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS PRINCIPAI

Planuojant ugdymo turinį, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo (si) aplinką, organizuojant ugdymo (si) procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais, rūpintojais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais būdus ir formas, lopšelis-darželis vadovaujasi šiais principais:

- **I vaiką orientuoto, lankstaus ir individualizuoto ugdymo principas** – ugdymo procesas planuojamas lanksčiai ir koreguojamas pagal aplinkybes. Kiekvienas vaikas gerbiamas kaip asmuo, garantuojant jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį. Remiamasi samprata, kad vaikai yra skirtingi: skiriasi pažinimo procesų tempas ir būdai, poreikiai, gebėjimai, patirtis ir asmeninės savybės. Kiekvienas vaikas auga ir tobulėja savo tempu ir ritmu. Žinant ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ypatumus, atliekant tikslingus stebėjimus ir taikant kitus vaiko pažinimo metodus, numatomi realūs tikslai ir individualiai pritaikomas ugdymo turinys, kuriama edukacinė aplinka.
- **Tautiškumo principas** – siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje. Etninės kultūros ugdymas grindžiamas šiuolaikiškai interpretuojamu turiniu teigiamomis vaikų emocijomis, maloniais išgyvenimais ir žaismingumu. Vaikas supažindinamas su artimiausia aplinka, žmonėmis, jų darbu, ugdomas prierašumas savo žmonėms ir savo žemei. Vaikas suprantama ir patrauklia forma dalyvauja miestelio bendruomenės gyvenime, nuo mažens ugdomas turėti savo nuomonę ir nebijoti jos reikšti.
- **Sveikatingumo principas** – vaikas ugdomas nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę ir psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.
- **Socialinio ir emocinio kryptingumo principas** – siekiama išsaugoti savitą vaikų pasaulėjautą ir mąstymą. Gerbiamas vaikas kaip asmenybė, garantuojama teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį, sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimuisi, harmoningam, kryptingam asmenybės vystymuisi socialinėje – kultūrinėje aplinkoje, puoselėjama vaiko kultūra.
- **Bendravimo ir bendradarbiavimo principas** – bendradarbiaujant su įstaigos bendruomenės nariais, šeimomis, kitomis švietimo ir ugdymo institucijomis siekiama pajusti veikimo kartu veiksmingumą, kad santykių pagrindu taptų dalijimasis savo žiniomis, nuopelnais, sėkmėmis. Sąveikavimas veiksmingas, kai suprantame kitą žmogų, jį priimame, išklausome, pripažįstame jo vertę.

- **Prieinamumo ir tęstinumo principas** – ikimokyklinio ugdymo turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo turiniu, siekiant, kad vaikas darniai pereitų prie ugdymo (si) priešmokyklinėje grupėje. Atsižvelgiama į vaiko jau įgytą patirtį ir esminius gebėjimus bei ugdymo (si) perspektyvą.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

1. Plėtoti individualias skirtingų gebėjimų ir specialiųjų poreikių vaikų fizines, socialines, pažinimo, kalbos, bendravimo ir kūrybines galias.
2. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, taikyti į vaiką orientuoto ugdymo ikimokyklinio ugdymo pedagogo ir vaiko sąveika grįstus metodus, užtikrinant tikslingą ugdymą, saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką.
3. Skatinti veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, plėtoti jo emocinę, socialinę, kultūrinę patirtį.
4. Sudaryti sąlygas vaiko biologiniam ir socialiniam vystymuisi per pagrindinę jo amžiaus veiklą – žaidimą, tenkinant aktyvumo ir judėjimo poreikį.
5. Stiprinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, žadinti jautrumą aplinkos estetikai pozityvią patirtį skatinančiose edukacinėse aplinkose.
6. Siekti šešiamečių brandumo, užtikrinti ikimokyklinio ir pradinio ugdymo tęstinumą.
7. Kurti partneriškus tėvų (globėjų, rūpintojų) ir ugdymo institucijų specialistų santykius, teikti jiems įvairiapusę specialistų pagalbą, formuoti kartų solidarumo nuostatas.
8. Plėsti informacinių kompiuterinių technologijų panaudojimo galimybes.

9. Stiprinti esamus ir kurti naujus socialinius ryšius, plėtojant pažintinę, kultūrinę, socialinę – emocinę patirtį įstaigos bendruomenės viduje, rajone, šalyje ir už jos ribų.
10. Kelti pedagogų, kitų darbuotojų kvalifikaciją ir tobulinti darbo įgūdžius.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

4.1. UGDYMO TURINYS

Ugdymo turiniu siekiama atskleisti vaikui žinių pasaulį, vystyti jo įvairius gebėjimus bei įgūdžius ir formuoti vertybines nuostatas. Formuojamos vertybės: gailestis ir atjauta, bendradarbiavimas, drąsa, kantrybė, dora, paslaugumas, humoras, savarankiškumas, pagarba ir pasitikėjimas, atsakomybė, kūrybiškumas, tolerancija.

Savo tautos kultūros suvokimas taip pat vertybė, todėl ugdymo turinyje išskiriamos tam tikros svarbios tautai datos, šventės ir kt. Įstaigoje vaiko ugdymas nukreiptas į vaiko poreikius: žaisti, kurti, tyrinėti, judėti bei tenkinti individualius vaiko poreikius.

Vaikas veikdamas tai, kas jam įdomu, bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, įgyja socialinių, pažintinių, meninių gebėjimų, tampa fiziškai ir emociškai brandesnis, labiau savimi pasitikintis, laisvesnis, kūrybiškesnis, įdomesnis draugams.

Ikimokyklinės programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymosi kryptys :

- 1. Emocinis ir socialinis ugdymas (is)**
- 2. Pažinimo ugdymas (is);**
- 3. Kalbos ir komunikavimo ugdymas (sis)**

4. **Fizinis ugdymas (is);**
5. **Meninis ugdymas (is);**

Penkios vaiko ugdymosi kryptys sudarytos iš 18 vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijose.

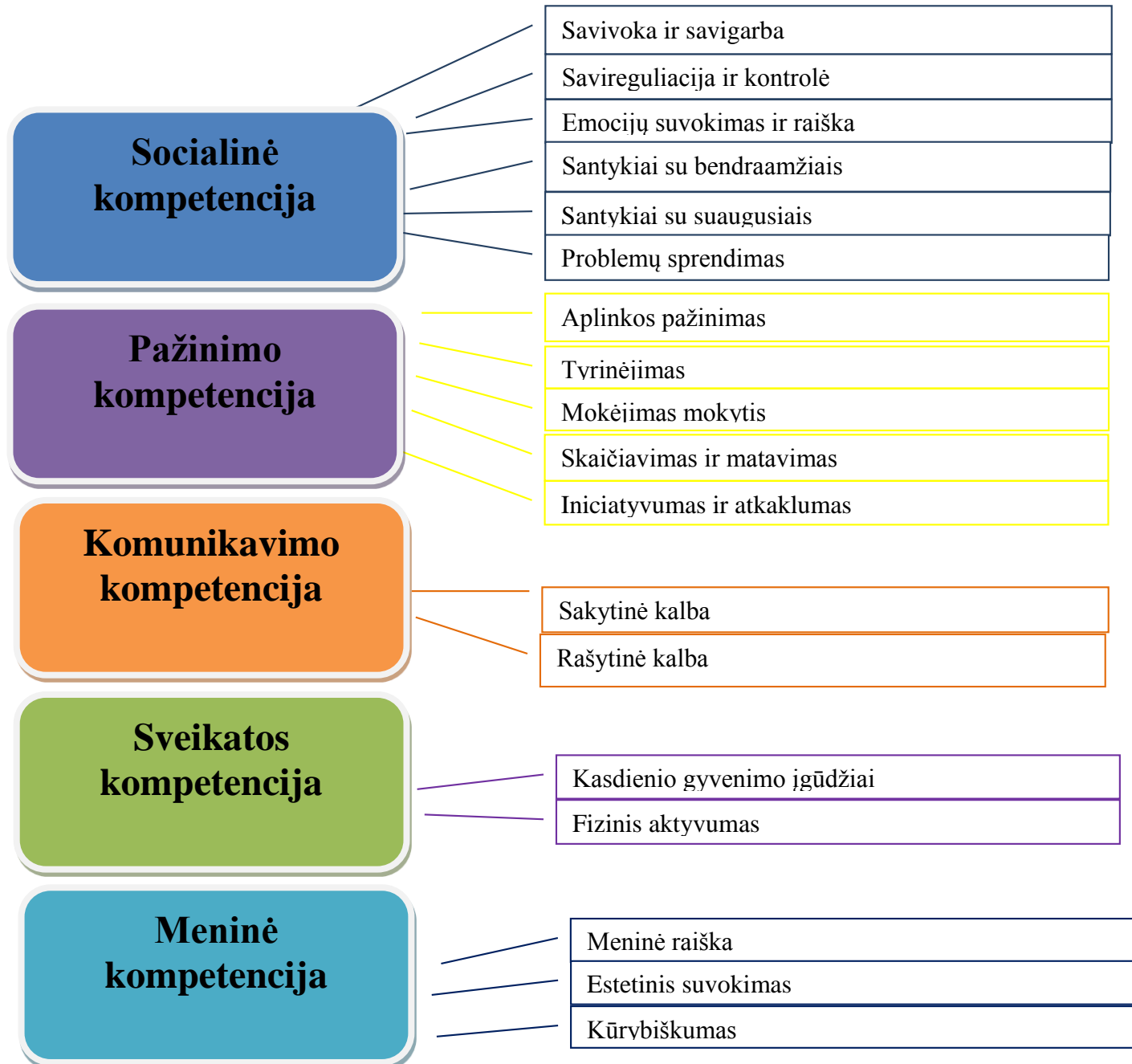
Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi krypčių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Kiekvienoje iš vaiko ugdymosi pasiekimų sričių išskirti šeši vaiko pasiekimų žingsniai.

Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai. Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 1,5–3 m. vaikas (ankstyvasis amžius) ir 3–6 m. vaikas (ikimokyklinis amžius).

Programoje sąlyginai išskiriamos penkios kompetencijos: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos, meninė. Šios kompetencijos sudaro ikimokyklinio ugdymo pagrindą, tačiau visos kompetencijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir dažnai iš dalies persipina.

Vienos kompetencijos raida veikia ir yra veikiama kitų kompetencijų raidos, todėl būtina atsižvelgti į kiekvieną kompetenciją.

KOMPETENCIJOS

4.1.1. Emocinis ir socialinis ugdymas (is)

Socialinis ir emocinis ugdymas organizuojamas kaip procesas, kurio metu ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių ir nuostatų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu.

Socialinė kompetencija. Ikimokykliniame amžiuje vaikas siekia būti pripažintas ir gerbiamas toks, koks jis yra. Vaiko gera savijauta kolektyve (grupėje ar kt. aplinkoje) lemia jo savivoką ir savigarbą, emocijas ir jų raišką, savireguliaciją ir santykius su aplinkiniais žmonėmis. Todėl didelis dėmesys skiriamas doriniam ugdymui – kur gėris ir blogis nėra savaiminiai procesai, bet priklauso nuo vaiko ugdymosi, suvokimo ir saviraiškos.

Savivoka ir savigarba (5)

Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinuko savivokos ir savigarbos ugdymu (si) – tiksliai savo jausmų, interesų, vertybių ir teigiamų asmeninių ypatybių vertinimui. Tik teisingai save įsivertinant susiformuoja pasitikėjimo savimi jausmas.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Kalba pirmuoju asmeniu „aš“. • Pasako kas jis yra – berniukas ar mergaitė. • Pavadina 5-6 kūno dalis. • Didžiuojasi tuo, ką turi ir gali padaryti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasako savo ir kito jausmus, norus. • Supranta, kad kitas negalėjo matyti to ką matė jis, nes kitas žmogus nebuvo šalia. • Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina. 	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs (vyras/moteris). • Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. • Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Įvardija savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus. • Pasako savo tautybę. • Save vertina teigiamai. • Atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.

Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i>	<i>Ikimokyklinis amžius</i>
Piešia „Mano namas“, „Aš“; Apžiūrinėja savo ir draugų šeimos nuotraukas; Žaidžia žaidimą „Žmogaus kūno dalys“; Žaidžia emocinį intelekto žaidimą „Linksmas-liūdnas“.	Kartu su tėveliais kuria „Šeimos šūki“, „Šeimos herbą“; Įsivertina savo elgesį naudodamas „Gerų poelgių kraitelę“ (pagamintos simbolinės kortelės „Mandagus“, „Paslaugus“, „Geras žaidimo draugas“); Kuria plakatus: „Aš jau moku ir galiu“, „Suaugusiųjų darbai“, „Mano darbai“; Kartu su auklėtoja leidžia grupės lankstinuką tėveliams;
Vertybinė nuostata - save vertina teigiamai	

Savireguliacija ir kontrolė (4)

Vaikystėje savikontrolėi aktualūs du procesai: asmeninė vidinė kontrolė ir išorinė kontrolė. Asmeninės vidinės kontrolės jausmas – tai jausmas, kad mes patys kontroliuojame savo gyvenimo aplinkybes. Išorinės kontrolės jausmas – manymas, kad mūsų gyvenimą valdo tik sėkmingai ar nesėkmingai susiklosčiusi aplinkybių visuma ar kitų veiksmai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų kontrolės, t. y. išorinės kontrolės, tačiau ugdydamiesi jie vis labiau suvokia, kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Bando kontroliuoti savo elgesį. • Išbando savo interesų gynimo ir konfliktų sprendimo būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. 	<ul style="list-style-type: none"> • Primenant laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. • Priima dienos ritmo pasikeitimus. • Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus . 	<ul style="list-style-type: none"> • Savarankiškai laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. • Bando konfliktus spęsti taikiai. • Sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai tiek, kiek sužadintas susidomėjimas. • Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose.

Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i> Žaidžia žaidimą „Diena-naktis“ (pojūčiai užmerktomis ir atmerktomis akimis); Apkabina, paglosto draugą kai jam liūdna; Žaidžia nusiramino žaidimus;	<i>Ikimokyklinis amžius</i> Kartu su auklėtoja kuria grupės elgesio susitarimus; Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose „Ką daryti kai supyksti?“, „Norai ir jų valdymas“; Sprendžia probleminius klausimus: „Ar geras žodis sušildo?“, „Kaip suderinti savo ir draugo norus“; Žaidžia žaidimą „Taikos ratelis“.
Vertybėnė nuostata - nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	

Emocijų suvokimas ir raiška (3)

Ikimokykliniame amžiuje būdingas užslėptas nepasitikėjimas, susikaustymas, kuris dažnai atsiranda dėl vaikų grupėje prisiimtų stereotipinių vaidmenų (pavyzdžiui, vienas vaikas visada – lyderis, kitas – vykdytojas, vienas – viską mokantis, kitas – ne). Todėl vaiko emocijų ugdymas pradamas nuo laisvos būsenos atsiradimo – nuo buvimo pačiu savimi. Tik turint šios būsenos pagrindus, siekiama, kad ikimokyklinukai sąmoningai suvoktų emocijas, jas galėtų įvardinti, o prireikus tam tikroje veikloje (pvz. vaidyboje) galėtų emocijas sukelti, įsijausti ir išreikšti.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> Pradeda naudoti emocijų raiškos žodelius. Atranda savus emocijų raiškos būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal elgesį. Pradeda valdyti savo emocijas. 	<ul style="list-style-type: none"> Apibūdina situacijas, kuriose kilo jausmai. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį ir tinkamai į jas reaguoja. Išreiškia jausmus mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. 	<ul style="list-style-type: none"> Apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. Išreiškia jausmus tinkamais būdais – neskaudindamas kitų.

Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Veido išraiška parodo „Aš piktas“, „Aš linksmas“; Apžiūrinėja emocijas paveikslėliuose ir bando įvardinti; Žaidžia žaidimą „Meškiukui skauda“; Lesina paukštelius;</p>	<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Kūno išraiška pavaizduoja jausmus (vaidyba); Dėlioja simbolines nuotaikų korteles; Klausosi vaikų balsų įrašų iš kurių sprendžia kokios jie nuotaikos: linksmi, liūdni, pikti, ramūs); Žaidžia žaidimą „Papasakok be žodžių“; Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš 2-4 paveikslėlių; Prieš veidrodį žaidžia mimikos žaidimus-įvardina emocijas; Dalyvauja gerumo akcijose;</p>
Vertybinė nuostata - domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	

Santykiai su bendraamžiais (7)

Santykiai su bendraamžiais. Kokie jie? Ikimokykliniame amžiuje vaikai mokosi užmegzti artimus ryšius su bendraamžiais. Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kai vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais. Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrų interesų, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikai mokosi palaikyti geranoriškus santykius su visais grupės vaikais.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Patinka žiūrėti į kitus vaikus, būti šalia jų, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. • Trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. • Pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. • Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko žaislo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). • Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. • Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. • Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko. 	<ul style="list-style-type: none"> • Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. • Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. • Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. • Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. • Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. • Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. • Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. • Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Svečiuojasi kitoje grupėje; Dalyvauja pramogose, šventėse, išvykose; Kartu su draugu stato bokštą; Žaidžia su bendraamžiais siužetinius žaidimus: „Namai“, „Kelionė“; Dalijasi su draugais atsineštais žaislais.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Kuria savo grupės susitarimus; Klausosi patarlių ir priežodžių, bando suprasti jų prasmę; Žaidžia stalo žaidimus; Kuria plakatus; Piešia draugų portretus, apibūdina geriausio draugo savybes; Pažaidę susitvarko žaidimų vietą.</p>	

Edukacinės išvykos	Vaikai lankosi grupėse, miesto lopšeliuose-darželiuose bei šalia darželio esančiose žaidimų aikštelėse. Kartu su draugais žaidžia, vaidina ar plėtoja kitas veiklas.
Vertybinė nuostata - nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	

Santykiai su suaugusiais (6)

Ikimokykliniame amžiuje vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, jo jausmus, poreikius, reikalavimus, gera valia jiems paklūsta, iš suaugusiojo mokosi bendrauti. Vaikas gali pastebėti prislėgtą suaugusiojo savijautą, rodo jam užuojautą, pastangas padėti. Tuo pat metu vaikas siekia savarankiškumo, mokosi suaugusiesiems pasakyti ar parodyti savo poreikius, su suaugusiais tariasi ar derasi dėl to, kas jam svarbu. Vaikas mėgsta ką nors veikti kartu, patekęs į sudėtingą situaciją, prašo pagalbos.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Lengviau apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. • Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. • Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus. • Žaidžia kartu su bendraamžiais, išsako savo nuomonę • Dalijasi žaislais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. • Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. • Draugams siūlo savo žaidimų idėjas. • Padeda kitam vaikui. • Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Laikosi grupės susitarimų. • Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę. • Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais. • Žino į ką kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			

<i>Ankstyvasis amžius</i> Žaidžia žaidimus „Kaip jautiesi?“ „Apkabink draugą“, „Aš pats“; Knygelės „Jausmai“ žiūrėjimas, aptarimas;	<i>Ikimokyklinis amžius</i> Minčių lietus, diskusijos- stebėjimai; Knygelių „Draugystė“, „Baimė“, „Jausmai“ analizavimas; Žaidžia žaidimus : „Biblioteka“, „Būk pardavėju“, „Kokios nuotaikos esi?“
Edukacinės išvykos	Vaikai lankosi darželio darbuotojų kabinetuose, apžiūri aplinką, klauso pasakojimų apie profesijas ir kt.
Vertybinė nuostata - nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	

Problemų sprendimas (16)

Problemų sprendimas – tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkiams, sudėtingoms užduotims ar sunkumams spręsti. Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai: nustatyti ir įvardyti problemą (aš negaliu padaryti to ir to, nežinau, kaip padaryti tai ir tai); ieškoti įvairių sprendimų ar išeičių; pasirinkti ar išbandyti vieną kurį nors sprendimą; įvertinti, kas iš to išėjo, kokios pasekmės.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Stebi savo veiksmų pasekmes. • Prašo pagalbos nepavykus atlikti veiklos. • Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų 	<ul style="list-style-type: none"> • Išbando įvairias daiktų panaudojimo galimybes. • Supranta kada pavyko įveikti sunkumus. • Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ieško tinkamų sprendimo būdų. • Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo 	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedama matyti sprendimų pasekmes. • Tariasi su kitais dėl veiksmų atlikimo. • Nepasiekus tikslo, bando keletą kartų. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir

pasekmes.	<ul style="list-style-type: none"> • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. • Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos. 	pagalbos.	kitų klaidų. <ul style="list-style-type: none"> • Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
Vaiko veiksėnų pavyzdžiai			
<i>Ankstyvasis amžius</i> Auklėtojos padedamas atkreipia dėmesį į kasdienę situaciją „Čia ir dabar“; Žaidžia sudarytas problemines situacijas „Ką daryti – atėmė žaisliuką“, bando didesnį daiktą patalpinti į mažesnį, „Kaip nesušlapti kojyčių“.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> Ieško skirtumų paveikslėliuose; Sprendžia problemines situacijas „Ką daryti?“ patarimai draugams; Sudarinėja veiksmų planą tikslui „Noriu sužinoti“; Žaidimas „Labirintų keliai“; Taiso suplėšytą knygelę, bando sutaisyti sugadintą daiktą; Bando įvardinti pasekmes „Kas bus, jeigu...“; Žaidžia žaidimus „Kaip pereiti gatvę?“, „Susirgo lėlytė“ ir pan.	
Edukacinės išvykos		Vaikai lankosi darželio darbuotojų kabinetuose apžiūri aplinką, klauso pasakojimų apie darbą ir kt.	
Vertybėnė nuostata - nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.			

4.1.2. Pažinimo ugdyimas (is)

Tai – vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus: stebėti, klausinėti, eksperimentuoti, prognozuoti, ieškoti informacijos ir pan. Vaikas žinių semiasi gyvendamas, žaisdamas, judėdamas, tyrinėdamas aplinką, gamtinę ir kultūrinę aplinką, tėvynę ir kt. Todėl ir ikimokyklinės grupės aplinka turi būti turininga ir turtinga, skatinti domėtis, pažinti, tyrinėti, patirti atradimo džiaugsmą.

Pažinimo kompetencija. Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių, jų supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas tai žaidimas.

Aplinkos pažinimas (10).

Ikimokykliniame amžiuje aplinkos pažinimas – tai vaiko savęs pažinimas (savo kūno; jausmų ir svajonių pasaulis; savo gebėjimai; ryšiai su kitais žmonėmis), įgytas supratimas apie įvairias pasaulio sritis – artimiausią daiktinę, socialinę ir kultūrinę namų bei grupės aplinką (daiktus, žmones, jų gyvenimo būdą, kultūros reiškinius, techniką ir technologijas), gimtinę, Tėvynę; gamtą (gyvybę, gamtos objektus ir reiškinius, dangaus kūnus), žemę, jos paviršių, laiko tėkmę. Ypatingas dėmesys skiriamas, kad vaikas tobulintų jau turimus aplinkos pažinimo būdus ir išbandytų naujus.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Atpažįsta ir įvardina artimiausios aplinkos daiktus. • Orientuojasi savo grupės aplinkoje. • Žino savo, šeimos narių vardus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Išvardina gyvenamosios vietos objektus. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir pasako pagrindinius augalų ir gyvūnų požymius. • Atpažįsta ir įvardija artimiausios aplinkos gyvūnus, augalus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasakoja apie savo šeimą. • Orientuojasi darželio aplinkoje. • Įvardija kelis gimto miesto objektus (miesto ar darželio pavadinimą, gyvenamą gatvę ar pan.). • Atpažįsta ir įvardija naminius, kai kuriuos laukinius gyvūnus, nusako jų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako panaudojimo maistui būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Žino svarbią asmeninę informaciją. • Domisi suaugusio žmogaus gyvenimu, jo darbais. • Žino tradicines šventes. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Atranda ir mokosi naudotis buities prietaisais, skaitmeninių technologijų galimybėmis. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui.

		<ul style="list-style-type: none"> • Domisi gamtos reiškiniams, kurių negali pamatyti. • Moka stebėti ir prižiūrėti kambarinių augalų augimą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokosi rūšiuoti atliekas.
Vaiko veiksėnų pavyzdžiai			
<i>Ankstyvasis amžius</i>		<i>Ikimokyklinis amžius</i>	
<p>Stebi save ir draugus: Žaidžia žaidimus „Kas kur gyvena?“, „Kelionė prie upės“ ir kt. Žaidžia pojūčių žaidimus „Paliesk“, „Paragauk“; Augina „daržą“ ir stebi augalo gyvenimo etapus: dygimą, augimą, žydėjimą, sėklų brandinimą, džiaugiasi derliumi. Renka gamtinę medžiagą.</p>		<p>Piešia save, šeimą, ant popieriaus apibrėžia gulinčio vaiko ir savo plaštakos kontūrus; Kartu su tėvais sudaro savo „Šeimos medį“; Stebi gamtos reiškinius, kuria „Gamtininko kalendorių“; Žaidžia žaidimus: „Žemė, oras, vanduo“, „Surask tokį patį“, „Anksčiau-dabar-vėliau“, „Už-ant-po“, „Atpažink rankų porą“ ir pan.; Žaidžia kūrybinius-vaidmeninius žaidimus (aerouostas, autobusas, bankas, biblioteka, cirkas, degalinė, parduotuvė (drabužių, gėlių, žaislų, maisto), gaisrinė, gimtadienis ir pan.; Išvyka į gamtą, parką, kt.</p>	
Edukacinės išvykos		Vaikai keliauja po rajono lankytinas vietas.	
Prieskonių daržas		Sodina, prižiūri, stebi augančius, uosto žydinčius prieskoninius augalus, juos džiovina, naudoja pagal paskirtį.	
Vabzdžių viešbutis		Vaikai domisi, stebi, kas išskrenda ir atskrenda į vabzdžių viešbutį, kuriomis kryptimis skrenda, kuriose viešbučio dalyse kokie vabzdžiai apsigyvena.	
Vertybėnė nuostata - nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.			

Tyrinėjimas (15)

Smalsaudami vaikai pažįsta save ir pasaulį, lavina savo mąstymo gebėjimus, išbando įvairų elgesį, sužino, kas jiems patinka, o kas – ne. Smalsumas išreiškia norą sužinoti bei patirti kažką nauja ar neįprasta, o tai pasiekama tyrinėjant. Smalsumas yra poreikis, o tyrinėjimas – elgesys. Vaiko tyrinėjimas gali būti iš anksto apgalvotas ir sistemingas arba atsitiktinis. Ikimokyklinuko tyrinėjimai atveria galimybes pažinti aplinką, bendraamžius,

suaugusiuosius, tam tikrus mokymosi dalykus, o be to – ir save patį. Skatindami tyrinėjantį mažylio elgesį, vaikas įgauna motyvaciją mokytis, o jo veikla pasipildo kūrybine vaizduote.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Domisi jį supančia aplinka. • Kartuoja veiksmą po patirtos nesėkmės. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. • Pasirenka reikalingas priemones tiriamajai veiklai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis. • Suvokia daiktų paskirtį. • Įvardina daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų skirtumus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atlieka trumpalaikius stebėjimus. • Pasitelkia priemonių įvairovę (lupą, mikroskopą). • Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Žaisdamas žaidimą „Stebuklingas maišelis“ liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando ištraukti įvardydamas daikto savybės; Antspauduoja panaudodamas gamtinę medžiagą; Piešia gamtoje rastais gamtiniais „dažais“; Sukelia vėjo gūsius mosuojant skarele, bėgiojant, pučiant, sukantis, mosuojant rankomis.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Ieško atsakymo į probleminį klausimą kodėl?; Kuria savo pomėgių knygeles; Išbando magneto galimybes; Ieško balansinių svarstyklių vidurio; Kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių; Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose.</p>	
Vertybinių nuostatų - smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.			

Mokėjimas mokytis (18)

Ikimokykliniame amžiuje mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymasis suprantamas kaip vaiko poreikis sužinoti, atsakomybė už savo veiklą, pasirenkamus veikimo būdus; savo stiprybių ir trūkumų žinojimas; veiklos rezultatų apmąstymas; domėjimasis pasirenkamos veiklos galimybėmis.

Mokėjimas mokytis – tai vaiko noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti veiklos procesą bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Domisi kas kaip veikia. • Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti veiksmus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi kas kaip veikia. • Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti kūrybiškai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi kas kaip veikia. • Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti taiso klaidas. • Spėlioja veiksmų pasekmes 	<ul style="list-style-type: none"> • Drąsiai ieško atsakymų į kylančius klausimus. • Kalba apie tai, ko norėtų išmokti. • Randa reikiamą informaciją įvairiose enciklopedijose, žinyuose ar pan.
Vaiko veiksnių pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Išbando naujus žaidimus; Pagiria draugą leidžiant jam patirti sėkmės jausmą; Kartu su draugais žaidžia įvairius pojūčių žaidimus (klausos, regos, lytėjimo, skonio); Kuria siužetinio žaidimo epizodus; Ieško teminių paveikslėlių knygelėse;</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Kuria savo pasiekimų knygeles; Gamina plakatus „Žinau – noriu sužinoti“, „Moku – noriu išmokti“, „Ką daryti, jeigu...?“; Varto savo ir draugų meninės veiklos, kitų gebėjimų ir pažangos vertinimų segtuvus. Aptaria, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą, bei rezultatus; Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: „knygų skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas; Sprendžia galvosūkius.</p>	
Vertybinė nuostata - noriai mokosi, džiaugiasi tuo ką išmoko.			

Skaičiavimas ir matavimas (11)

Kiekio supratimas ir skaičiavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus panaudojimas kiekiui nusakyti (kiek?); skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?); simboliai, naudojami skaičiams pažymėti. Vaiko

pažintinė raida neatsiejama nuo vis besiplečiančio vaiko suvokimo apie daiktų panašumus ir skirtumus. Todėl vaiko formos, erdvės, matavimų gebėjimų ugdymasis susijęs su paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis, daiktų dydžio suvokimu, orientavimusi erdvėje ir laike.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Skiria sąvokas mažai ir daug. • Išrikiuoja daiktus į eilę. • Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po lygiai • Įsidėmi pagrindines spalvas: raudoną, mėlyną, geltoną, žalią. • Pradedą vartoti palyginamąsias sąvokas: sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, kitoks, vienodi, skiriasi ir pan. • Supranta tvirto bokšto statymo taisyklės (apačioje didesnė, viršuje mažesnė kaladėlė). 	<ul style="list-style-type: none"> • Pradedą skaičiuoti daiktus ir palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėse. • Vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras. • Grupuoja ir lygina įvairių dydžių daiktus pagal išorinius požymius (ilgį, plotį, storį, aukštį ir t.t.). • Bando konstruoti, grupuoti atsižvelgiant į daikto formą. • Atpažįsta apskritas (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus. • Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę. • Žino metų laikus, paros dalis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo jų požymių ir jų padėties erdvėje. • Skaičiuoja iki 5. • Skiria kelintinius skaitvardžius. • Skiria trikampę, stačiakampę formas. • Grupuoja daiktus pagal formą, spalvą. • Kalba apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę: siauresnis, platesnis, aukštesnis, žemesnis, lengvesnis, sunkesnis. • Dėlioja daiktus didėjimo mažėjimo tvarka. • Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sieja daiktų kiekį su skaičiu žyminčiu simboliu. • Skaičiuoja iki 10. • Palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau/mažiau). • Supranta ir vartoja sąvokas: pusiau, į 2–3 dalis. • Pratešia, sukuria skirtingų požymių sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. • Nustato daikto vietą kito daikto atžvilgiu. • Skiria plokštumos ir erdvės figūras. • Matuoja atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudodamas sąlyginius matavimus (savo kūno dalį, trečią daiktą). • Nustato įvykių seką (metų laikai, paros dalys). • Pradedą suvokti laiko trukmę.
Vaiko veiksėnų pavyzdžiai			

<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Žaidžia didaktinį žaidimą „Uždėk tiek kiek nupiešta“; Veria karoliukus ir lygina (daugiau – mažiau); Dėlioja paveikslėlius panaudojant geometrines formas; Rodo piršteliu ir skaičiuoja savo metus; Dalina vaišes draugams (po lygiai); Stato statinius ir išrenka „didžiausią“ ir „mažiausią“; Ieško ir randa paslėptą daiktą; Žaidžia žaidimus „Diena ir naktis“, „Surask tokios pat spalvos“; Matuoja savo ūgį (ūgio matuokle esančia grupėje).</p>	<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Skaičiuoja savo pirštus, žaislus; Atlieka užduotis: „Padalink pyragą visiems vaikams“, „Išrikiuok ir pasakyk kelintas stovi meškiukas“; Domisi gamtos reiškiniais (rasa, vaivorykšte, vėju, lietumi); Domisi savo gimtinės istorija; Domisi apie daiktų pasikeitimus (praeityje, dabar); Žaidžia žaidimus: „Parduotuvė“, „Padėk mažiau arba daugiau“, „Gyvi skaičiai“ (susitaria dėl veiksmų, kuriuos reikia atlikti pamačius tam tikrą skaičių) ir kt. Žaidimuose taiko skaičiuotes; Įvardija į kokias geometrines figūras panašūs daiktai; Modeliuoja figūromis (pvz; iš keturių trikampių sudėlioja kvadratą); Lipdo geometrines figūras ir konstruoja (namelį, gėlytę,); Jungia įvairių spalvų, pločio, ilgio popierines juosteles į žiedus, perveria juos per vieną, ar kelis, taip „auginant“ erdvines formas; Kuria kalendorius; Dėlioja priešingybių paveikslėlius (aukštai-žemai, ant-po, kairėje-dešinėje ir kt.)</p>
<p>Vertybinių nuostatų - nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas</p>	

Iniciatyvumas ir atkaklumas (14)

Iniciatyvumas – ikimokyklinuko savybė pasireiškianti savarankišku veiklos atlikimu, idėjos iškelimu. Atkaklumas – savo tikslų siekimas, nenuolaidžiavimas savo norams. Tačiau būti iniciatyviam ir atkakliam labai sudėtinga, nes reikia įdėti pastangų – niekas iš niekur neatsiranda. Šių gebėjimų ugdymasis formuoja vaiko valią – nusiteikimą veikti aktyviai, rinktis veikimo kryptis, įveikti kliūtis, siekti tikslo, padeda pasirinkti geriausius veiklos variantus.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Pats keičia veiklą. • Reiškia savo norus, sako „ne“. • Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirenka ir žaidžia vienas ar su draugais. • Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą (susidomėjus). • Laukia suaugusiojo pagalbos, padrąsinimo, kai susiduria su nesėkme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugais. • Pereina nuo pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. • Bando pats įveikti kliūtis veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. 	<ul style="list-style-type: none"> • Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną. • Ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. • Kreipiasi pagalbos į draugus ir tik po to į suaugusįjį.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Randa naują žaislą ir išbando jo galimybes; Žaidžia situacijas: „Aš pats“; Piešia piešinius šeimos nariams, draugams; Sugalvoja būdus kaip pasiekti neprieinamą daiktą; Pats išrenka ir pasiūlo auklėtojui skaityti knygelę.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Piešia „Mano diena“ (atspindi ką vaikas ketina dirbti per dieną); Spendžia susidariusias problemines situacijas – teikia pasiūlymus; Apibrėžia savo rankos plaštaką, pasirenka ir priklįuoja paveikslėlius, žyminčius, ką gali nuveikti darželyje ir kieme – „Mano gerosios rankytės“.</p>	
Vertybinių nuostatų - didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.			

4.1.3. Kalbos ir komunikavimo ugdymas (is)

Tai pirmiausia gebėjimas suvokti kalbos prasmes ir ją vartoti. Ši komunikacija reiškiasi visose vaiko gyvenimo srityse: atrandant ir pažįstant save ir pasaulį, bendraujant ir būnant greta su kitais, išreiškiant save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos sukurtą grožį, perimant bendrąsias žmogaus vertybes ir pačiam jas kuriant. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo ugdymo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai

taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakininės kalbos, tvirtėja klausymosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai.

Komunikavimo kompetencija. Pati svarbiausia kalbos funkcija yra komunikacinė, t. y. vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis. Jau 3 metų vaikai ima domėtis raidėmis, imituoti skaitymą, rašymą. Todėl kalbos ir komunikavimo ugdymui (si) reikia turtingos kalbinės aplinkos: raidžių, užrašų, knygų, žurnalų, storų siūlų, vielučių raidėms lankstyti ir t. t.

Sakytinė kalba (8)

Sakytinė vaiko kalba – tai gebėjimas kalbėti, kalbos turinys, klausimasis, o gebėjimas išsakyti mintis – kalbos raiška. Vaiko sakytinė kalbinė raiška susiejama su grafine, plastine, muzikine, mimikos ir gestų išraiška. Ikimokykliniame amžiuje tarp sklandaus vaiko kalbėjimo ir smulkiosios motorikos judesių yra tiesioginis ryšys. Todėl ikimokykliniame amžiuje skiriamas didelis dėmesys smulkiosios motorikos žaidimams, kurie aktyvina vaikus, išlaisvina vaiko mintis, jausmus, kartu ir drausmina, skatina ir plėtoja mąstymo procesus, padeda bendrauti ir bendradarbiauti. Programoje pagrindinis kalbos ugdymo metodas – kasdieninis bendravimas įvairios veiklos metu.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. Klausosi skaitomų, pasakojamų kūrinių, naujų žodžių. 	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Išklauso kūrinį iki galo nepertraukdamas skaitančiojo. <p>Kalbėjimas</p>	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi įrašų. 	<p>Klausymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. <p>Kalbėjimas</p>

<p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta kalbą ir kalba 3-4 žodžių sakiniais. • Atsako vienu ar keliais žodžiais į elementarius klausimus. • Mėgdžioja suaugusiųjų kalbėseną. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atpasakoja trumpus kūrinėlius. • Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. • Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. • Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. <p>Kalbėjimas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius. • Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. 	<ul style="list-style-type: none"> • Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. • Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. • Vartoja antonimus ir sinonimus. • Kuria ir pasakoja įvairius tekstus (mįsles, humoristines istorijas ir pan.). • Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). • Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „užsienio“ kalbomis. • Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.
<p>Vaiko veiksenų pavyzdžiai</p>			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Žaidžia žaidimus „Atspėk kas čia?“, „Pirštukų pasakėlės“; Varto knygeles; Varsto raištelius; Bando įvardinti tai, ką mato paveikslėlyje „Kas čia?“; Pasakoja apie matytas televizijos laidas vaikams; Žaidžia žodžių žaidimą „Pakartok“ ; Kartu su auklėtoja dainuoja daineles.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Pasakoja apie save ir savo šeimą: pasako savo vardą, pavardę, amžių, kur gyvena, artimųjų vardus, kur dirba tėveliai ir t.t; Atpažįsta ir bando įvardinti elementarius simbolius, raides, simbolius (raides); Seka pasakas be galo; Deklamuoja ; Komentuoja ką padaręs, ką nupiešęs, ką žaidęs; Žaidžia žaidimą „Kokį garsą išgirdai?“.</p>	
<p>Vertybinių nuostatų - nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.</p>			

Rašytinė kalba (9)

Rašytinė kalba – vaiko minčių dėstymas erdvėje (pvz. popieriuje). Pirmas tokios kalbos momentas atsispindi vaiko „keverzonėse“, todėl į vaikų piešinius žiūrima kaip į savitą kalbą. Taip nuo daiktų piešimo pereinama prie žodžių piešimo – rašytinės kalbos ugdymosi. Programoje vaikų mokymasis rašyti natūraliai įeina į vaikų žaidimus, kurie prasideda nuo smulkiosios motorikos lavinimo. Tokiu būdu siekiama, kad raidė būtų tokiu pat vaiko gyvenimo elementu, kaip ir kalba. Rašytinė kalba – paties vaiko veikla. Ikimokykliniame amžiuje skatinamas vaiko domėjimasis knygomis, taip rašytinę kalbą siejant su skaitymu.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Įvairiomis rašymo priemonėmis keverzoja, vaizduoja vertikalias ir horizontalias linijas. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. 	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Domisi rašikliais ir kompiuteriu. Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje. 	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Supranta spaudinių funkcijas: kalendorius, valgiaraštis, reklama ir pan. Kopijuoja ir bando rašyti raides. Kompiuteriu spausdina raides. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. 	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Supranta rašymo tikslus. Spausdintinomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje esančius žodžius. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis.

Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i> Rašymas Spalvina paveikslėlius; Žaidžia linijomis piešimo lape; „Rašo“ laišką mamai; Skaitymas Varto knygeles ir klausinėja „Kas čia?“; Ieško į ką panaši raidė (pvz. panaši kaip burbuliukas, kaip gyvatė).	<i>Ikimokyklinis amžius</i> Rašymas Gamina knygeles; Vynioja, narplioja, riša siūlus; Ornamentuoja ritmiškai atkartodamas piešiamus elementus; Skaitymas Ieško savo vardo raidės grupės aplinkoje, knygoje; Dėlioja raidžių korteles ir bando skaityti; „Skaity“ - kuria istorijas pagal paveikslėlius.
Vertybėnė nuostata - domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	

4.1.4. Fizinis ugdymas (is)

Fizinis aktyvumas – tai bet kokie kūno judesiai, kuriuos sukėlia raumenų susitraukimai. Kad raumenys galėtų susitraukti ir atlikti tam tikrą darbą, reikalinga energija ir deguonis. Fizinis aktyvumas yra vienas svarbiausių organizmo energijos sunaudojimo veiksnių ir todėl yra svarbus organizmo energijos balansui palaikyti. Įvairių fizinio aktyvumo rūšių panaudojimas asmens gyvenime yra būtinas gerai sveikatai pasiekti ir palaikyti. Sveikatą stiprinantis fizinis aktyvumas – tai bet kokia fizinio aktyvumo forma, kuri lavina funkcinius gebėjimus ir teikia naudos sveikatai, nesukeldama jai pavojaus ar žalos.

Sveikatos kompetencija. Judėjimo stoka – viena iš šiuolaikinės visuomenės problemų, todėl svarbu vaikui nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvėrmė, judesių koordinacija. Organizuotų valandėlių metu judesių atlikimas apjungiamas pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnę malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaismingumo. Judrių žaidimų organizavimas – vienas iš metodų, skatinančių vaikų fizinį aktyvumą. Darželyje parinktas tinkamas vaikams dienos režimas, organizuojamos rytinės mankštos, judrios veiklos valandėlės, organizuojami sveikatingumo projektai.

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai (1)

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai yra labai svarbūs kiekvienam žmogui. Vaikai jų neturėdami yra nuolat priklausomi nuo kitų žmonių. Pagrindinės sritys, rodančios vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius, yra gebėjimas: valgyti ir gerti, elgtis prie stalo; praustis; apsirengti ir nusirengti ir t.t. Tačiau programoje į vaikų kasdieninio gyvenimo įgūdžių ugdymąsi žiūrima plačiau - padedama vaikui perimti svarbus sveikos gyvensenos įgūdžius: savęs pažinimo, savitvarkos, tinkamo maitinimosi, saugaus elgesio, sveikatos saugojimo ir stiprinimo. Gyvenimo įgūdžiai – tai gebėjimai prisitaikyti kolektyve ir elgtis pozityviai.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. • Padeda vieną kitą daiktą į vietą. • Pats nueina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. • Valgo ir geria savarankiškai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padedamas plaunasi, šluostosi rankas ir veidą. • Padedamas susitvarko žaidimų vietą. • Padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Pasako kaip elgtis su pavojingais daiktais (degtukais, vaistais ir pan.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. • Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. • Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto. • Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. • Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Padedamas suaugusiojo serviuoja ir po valgio sutvarko stalą. • Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<i>Ankstyvasis amžius</i>		<i>Ikimokyklinis amžius</i>	
Bando savarankiškai praustis, šluostytis, rengtis;		Rengia, šukuoja, prausia lėles;	

Nešioja, sodina, guldo vežioja žaislus; Pavalgius nusineša savo puodelį; „Imituoja“ dulkių valymą;	Žaidžia didaktinėmis priemonėmis – rišimas, varstymas, segiojimas; Dėlioja paveikslėlius „Kada kaip rengiamės“; Dalyvauja pokalbiuose „Kodėl reikia plauti rankas?“, „Kaip elgtis gatvėje?“; Kuriam plakatus „Sveikas maistas“, „Blogi įpročiai“, „Kur kreiptis pagalbos?“.
Edukacinės išvykos	Vaikai vyksta į policijos komisariatą, gaisrinę, dalyvauja edukacinėse valandėse apie saugų eismą, saugų elgesį aplinkoje.
Vertybinių nuostata - noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	

Fizinis aktyvumas (2)

Fizinis aktyvumas – tai kryptinga vaiko veikla, gerinanti fizines galias, kurios būtinos norint pasiekti ir išlaikyti aukštą sveikatos ir fizinio išsivystymo lygį. Skatinamas vaikų fizinis aktyvumas užtikrina sveiką augimą ir vystymąsi, gerą savijautą, nervų sistemos veiklą, gerėja ugdymosi rezultatai. Gryname ore praleistas laikas ir fiziniai pratimai grūdina organizmą, teigiamai veikia kaulų, raumenų, nervų sistemas. Fizinis aktyvumas tai ne maratonai ar valandų valandas sportavimas sporto salėje, tai judrieji žaidimai, estafetės, pasivaikščiojimai, darbinė veikla, sportinės pramogos.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> Pastovi ant vienos kojos. Lipa ir nulipa laiptais. Atsispirdamas dviem kojomis pašoka nuo žemės. Peršoka liniją. Įkerpa popieriaus kraštą. 	<ul style="list-style-type: none"> Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Išlaiko pusiausvyrą eidamas nedideliu paaukštėjimu. Šokinėja abiem ir ant vienos 	<ul style="list-style-type: none"> Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu. Juda vingiais greitėdamas ir lėtėdamas. Šokinėja vietoje, judant pirmyn, įveikdamas kliūtis. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius 	<ul style="list-style-type: none"> Eina ratu, poromis, atbulomis. Šoka į toli, į aukštį. Žaidžia žaidimus su kamuoliu. Žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. Tiksliu valdo pieštuką ir žirkles.

	kojos. <ul style="list-style-type: none"> • Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų. 	pirštais (užsega ir atsega sagas, veria ant virvelės smulkius daiktus). <ul style="list-style-type: none"> • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. 	
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<i>Ankstyvasis amžius</i> Laisvai juda salėje, kieme – sustoja išgirdus garsinį signalą (plojimą rankomis, varpelio skambėjimą); Supasi sūpuoklėse, nusileidžia čiuožyne; Eina pėdsakais paliktais smėlyje, sniege; Ropoja, prašliaužia pro kliūtis; Randa naują žaislą, išbando jo galimybes; Žaidžia situacijas; Piešia piešinius; Sugalvoja būdus kaip pasiekti neprieinamą daiktą; Pats išrenka ir pasiūlo auklėtojai skaityti knygelę.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> Bėgioja keičiant kryptį, tempą; Šokinėja abiem kojom vietoje, lengvai judant pirmyn; Laipioja pasviromis kopėtėlėmis, gimnastikos sienele; Sprendžia problemines situacijas, teikia pasiūlymus; Piešia „Mano diena“ (atspindi ką vaikas veikia dienos eigoje).	
Vertybinių nuostatų - noriai džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.			

4.1.5. Meninis ugdymas (is)

Meninis ugdymas (is) – tai atvirumas estetiniams įspūdžiams, jautrumas gamtos, vaikų, supančios aplinkos ir meno kūrybinių grožiui, poreikis išreikšti save meno kalba, gebėjimas tyrinėti įvairias meninės raiškos priemones, spontaniškai reikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis ir santykį su pasauliu, atrasti individualų, savitą raiškos stilių, gebėjimas kurti vaizduojant, muzikuojant, šokant, vaidinant, žaidžiant.

Meninė kompetencija. Ji suteikia dideles galimybes pajauti ir stebėti grožį, žadinti poreikį, bendrauti su menu, jį kurti. Meninė veikla laiduoja sėkmės išgyvenimą, sustiprina teigiamą savęs vertinimą, kūrybinių galių pajautimą.

Meninė raiška (12).

Vaiko meninė raiška – tai vaiko įspūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties reiškimas ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima **muziką, šokį, vaidybą ir vizualinę raišką.**

Muzika ir šokis

Kiekvienas ikimokyklinio amžiaus vaikas geba save išreikšti muzika. Klausydami vokalinių ir instrumentinių lietuvių bei kitų tautų liaudies, šiuolaikinių kompozitorių ir klasikinės muzikos kūrinių, vaikai susipažįsta su įvairaus pobūdžio muzika; įsimena kai kuriuos muzikos kūrinius ir atsirenka jiems patinkančius; įgyja žinių apie muziką; išmoksta ją skirti pagal nuotaiką, tempą, tembrą, raiškos priemones; susipažįsta su žmogaus balso ir instrumentų tembrais, atlikimo rūšimis ir priemonėmis; emocionaliai reaguoja į muziką ir turtina savo dvasinį pasaulį.

Dainuodami, grodami, eidami ratelius, šokdami vaikai išmoksta liaudies dainų, ratelių, žaidimų, šokių, kompozitorių kurtų vaikams skirtų kūrinių ir geba juos pritaikyti savo žaidimuose, vaidinimuose, kasdieniame gyvenime. Ikimokyklinio amžiaus vaikai geba improvizuoti balsu, vaikiškais muzikos instrumentais, kūno judesiais, spontaniškai kurti kelių garsų melodijas savo vardui, ketureiliui, mįslei, skaičiuotei, trumpam tekstui ar kt.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, 	<ul style="list-style-type: none"> Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir 	<ul style="list-style-type: none"> Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso 	<ul style="list-style-type: none"> Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių

<p>sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dainuoja 2-4 garsų daineles. • Kartu su pedagogu ritmiškai groja muzikos instrumentais. • Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. 	<p>liaudies dainas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. • Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairius muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. 	<p>skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. 	<p>natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).
<p>Vaiko veiksenų pavyzdžiai</p>			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Klausosi įvairių muzikinių kūrinių; Mėgdžioja gamtos garsus; Muzikai pritaria plojimu ir kitais ritminiais judesiais; Išreiškia save judesiu, „susitapatina“ su šokių veikėjais – juda kaip „meškutė“, „kiškis“ ir pan.; Dainuoja lopšines žaisliukui; Groja muzikiniais instrumentais (barškučiais, būgneliais).</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Klausosi muzikinių kūrinių, jų fragmentų; Išklausius muzikos pasakoja vaizdinius, įvardija girdėtus instrumentus; Muziką išreiškia judesiu; Dainuoja, šoka ratelius; Mėgdžioja gamtos garsus; Išbando įvairius garso išgavimo būdus (į dėžutę įberia kruopų, įdeda kaštonų); Šoka poroje, ratelyje panaudodamas pristatomą žingsnelį, apsisukimo elementus ir pan.; Kuria „savo dainelę“, „savo šokį“; Žaidžia improvizuotą koncertą grupėje; Dalyvauja projektuose.</p>	
<p>Vertybinių nuostatų - su džiaugsmu dalyvauja muzikinėse veiklose, patenkina prigimtinių poreikių judėti, patiria judėjimo džiaugsmą.</p>			

Vaidyba

Pirmiausia vaikas išmoksta naudoti savo veido mimiką, judesius, veiksmus, kalbą, balsą, bendrauti su suaugusiuoju, kitais vaikais. Tačiau vaikas naudojamų priemonių neįsisąmonina. Vėliau vaikas išmoksta žaisti: naudoja savo rankų pirštus, daiktą ar žaislą arba žodinio teksto elementus pavaizduoti tam, ką matė, girdėjo. Dar vėliau išmoksta žaisti vaidmeninius žaidimus: kurti siužetą, dialogą, monologą ir atlikti vaidmenis, t. y. vaizduoti veikėjus. Žaidžiama naudojant daiktus, žaislus, teatrines lėles, vaizduojant žodinio teksto elementus. Draminės vaidybos gebėjimai atsiranda ir plėtojasi sukakus penkeriems metams. Vaikas geba improvizuotais veiksmais, žodžiais, balso intonacijomis vaizduoti veiksmus, vėliau – ir veikėjus, stebint žiūrovams grupėje ar didesneje salėje. Atsiranda meninės raiškos pradmenys – vaizduodamas veikėją vaikas geba perteikti perkeltinę prasmę.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. • Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. • Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. • Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais 	<ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. • Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. • Žaisdamas atsipalaiduoja. • Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. • Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. • Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. • Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, 	<ul style="list-style-type: none"> • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. • Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. • Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.

vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.		stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.	
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Imituoja judesiais įvairius personažus – gyvūnus; Persirengia įvairiais veikėjais : dedasi kepures, karūnas, apsiaustus, panaudoja įvairius aprangos elementus; Žaidžia pirštinių teatru lėlėmis; Žaidžia žaidimą „Atspėk kas aš?“ ; Pritaiko balso tembrą pasirinktam personažui; Žaisdamas pritaiko garsinius daiktus, muzikinius instrumentus; Dalyvauja muzikiniuose spektakliuose.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Žaidžia, vaidina trumputes sceneles pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius siužetus; Vaizduoja „gėlę“: suglamžo skarelę, palengva atgniaužia delniukus, stebi kaip tarsi gėlės žiedas skleidžiasi skarelė, pauosto ir „gėlės kvapą“ perteikia emocijomis; Žaidžia teatrai; Išbando save šešėlių teatre; Kuria veiksmų siužetą „čia ir dabar“ iš pasigamintų ar aplinkoje rastų daiktų; Kuria spektaklius draugams; Vaidina panaudodamas pirštukines ir pirštines lėles; Vaidina pagal savo sukurtą, išgalvotą pasaką, istoriją.</p>	
Vertybinių nuostatų - priima vaidybinių išraišką, laisvai reiškia mintis, norus.			

Vizualinė raiška

Vaikai, kurių vizualinė raiška turininga, spontaniška, atvira, nuoširdi, kupina emocijų, kūrybos, išradingumo: sukuria originalius, išraiškingus, dekoratyvius, fantastiškus, nepakartojamus dailės darbelius; atskleidžia savo vizualinės raiškos ir kūrybos individualumą, savitą stilių; noriai, su džiaugsmu imasi vizualinės kūrybos, dalijasi įgyta patirtimi su kitais; pastabūs meno, aplinkos daiktų ir įvykių detalėms, įdėmiau įsiklauso, atidžiau tyrinėja ją kitais pojūčiais ir įgytus potyrius savitai atskleidžia vizualinėje kūryboje; drąsiai eksperimentuoja dailės priemonėmis, medžiagomis, technikomis, atrasdami įvairių dailės raiškos būdų.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). • Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto. • Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). • Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. • Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. • Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija. 	<ul style="list-style-type: none"> • Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. • Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. • Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. • Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. • Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). • Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. • Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			

<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Eksperimentuoja individualiai ant atskiro didelio formato popieriaus lapo; Piešia pieštukais, kreidelėmis, tapo gvašu, akvarele; Štampuoja piršteliu, teptuku, štampukais, daro plaštakos anspaudus; Tapo ant medžio lapo; Lipdo modelinu iš vieno gabalo (suka rutulį, kočioja tiesiais judesiais); Piešia pagaliuku ant smėlio, ant asfalto, sniego; Kuria kolektyvinius teminius paveikslus ant tapeto juostos; Piešia klijais ; Eksperimentuoja išbandydamas taškymo būdus; Štampuoja įvairios faktūros daiktais.</p>	<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Piešia įvairia technika: gvašu, akvarele, anglimi, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis; Eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius; Tapo ant netradicinių paviršių: audinio, stiklo, senų daiktų; Tapo draugų, tėvų, gamtos vaizdus, įvairius veiksmo siužetus; Aplikuoja mozaikos principu; Derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe; Gamina šventines dekoracijas; Ornamentuoja sistemingai kartodamas elementus; Kuria meninius rėmelius savo darbams; Tapo vitražus; Piešia išbandydamas žvakės panaudojimo galimybes; Organizuoja parodėles; Dalyvauja kūrybinių darbų parodose, projektuose, akcijose kurias organizuoja įstaigos pedagogai.</p>
<p>Vertybinė nuostata - drąsiai eksperimentuoja su įvairiomis dailės priemonėmis, atranda naujų raiškos būdų.</p>	

Estetinis suvokimas (13)

Estetinio suvokimo ugdomasis nekelia tikslo padaryti vaiką visų meno rūšių mylėtoju, nes mėgdamas ir suprasdamas kelias meno rūšis, vyresniame amžiuje vaikas sugebės pastebėti ir įvertinti įvairių kūrinių savitą grožį. Svarbi estetinio vaikų auklėjimo dalis yra skaitymo menas. Grožinė literatūra žadina vaiko savęs pažinimo ir vertinimo poreikį, parodo žmogiškųjų vertybių ir siekimų prasmę. Todėl vaikas skatinamas kalbėti ne tik taisyklingai, bet ir raiškiai, kaip su atitinkama intonacija vaikui skaitant pasakas. Tokie veiksmai lavina vaiko klausą, jis geriau skiria garsus, o vaiko sugebėjimas mėgdžioti, jausti intonacijos įvairumą yra svarbus estetinio suvokimo tobulinimo veiksnys. Estetiniame suvokime svarbiausia ne įgyti žinių, o dvasiškai tobulėti, suprasti tas vertybes ir idealus, kuriuos akcentuoja meno kūrėjas.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą, kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. 	<ul style="list-style-type: none"> Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, dainuoti, vaidinti. Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo meninius įspūdžius. Reaguoja į kitų vertinimus. Grožisi gamtos garsais, spalvomis. 	<ul style="list-style-type: none"> Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). 	<ul style="list-style-type: none"> Papasakoja įspūdžius apie meninio kūrinio siužetą. Grožisi ir palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, įvardija kodėl gražu. Pastebi papuoštą aplinką.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Klausosi sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų; Klausosi gamtos garsų; Imituoja gamtos garsus; Pasidžiaugia savo ir draugo meniniu darbeliu, jį komentuoja; Stebi spektaklius atvykstančius į įstaigą.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Dalyvauja įstaigoje vykstančius renginiuose (Kalėdos, Vaikų-tėvų-senelių vakaronėse, Adventas, Užgavėnės ir kt.); Varto liaudies meno knygas, apžiūri tautodailės darbus.</p>	
Vertybinė nuostata - domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.			

Kūrybiškumas (17)

Smalsaudami vaikai pažįsta save ir pasaulį, lavina savo mąstymo gebėjimus, išbando įvairių elgesį, sužino, kas jiems patinka, o kas – ne. Smalsumas išreiškia norą sužinoti bei patirti kažką nauja ar neįprasta, o tai pasiekama tyrinėjant. Smalsumas yra poreikis, o tyrinėjimas – elgesys. Vaiko tyrinėjimas gali būti iš anksto apgalvotas ir sistemingas arba atsitiktinis. Ikimokyklinuko tyrinėjimai atveria galimybes pažinti aplinką, bendraamžius, suaugusiuosius, tam tikrus mokymosi dalykus, o be to – ir save patį. Skatindami tyrinėjantį mažylio elgesį, vaikas įgauna motyvaciją mokytis, o jo veikla pasipildo kūrybine vaizduote. Ikimokyklinio amžiaus tarpsnis – pats palankiausias kūrybiškumo ugdymuisi, nes būtent tada vaikas yra pats imliausias: jis smalsus, visa savo esybe trokšta pažinti pasaulį; jo mąstymas dar laisvas, nesuvaržytas dogmų ir stereotipų. Kūrybiškumas – kiekvieno vaiko saviraiškos puoselėjimas, tai gebėjimas netipiškai mąstyti, kurti.

Vaiko pasiekimai			
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis
<ul style="list-style-type: none"> • Domisi jį supančia aplinka. • Kartoja veiksmą po patirtos nesėkmės. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. • Pasirenka priemones tiriamajai veiklai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis. • Suvokia daiktų paskirtį. • Įvardina gyvūnų, augalų skirtingus pastebėjimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atlieka trumpalaikius stebėjimus. • Pasitelkia priemonių įvairovę (lupą, mikroskopą). • Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes.
Vaiko veiksėnų pavyzdžiai			
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Pats puošia padarytus darbelius; Eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla; pritaiko įvairius daiktus veiksėmams kaladėlė – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir t.t.; Dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sauso ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute; Tapytą darbelį papildoma realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintais augalais ir kt.); Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinis, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius;</p>	

	Aplikuoja iš įvairių spalvų popieriaus, butyje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.; Gamina atvirukus dovanėles draugams, šeimos nariams; Naudoja įvairią atributiką, dekoracijas šventėms , pramogoms.
Vertybinė nuostata – jaučia kūrybinės laisvės, improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	

4.2. UGDYMO (SI) METODAI

Žaidybinis metodas – netiesioginis ugdymasis ir poreikių realizavimas.

Vaizdinis metodas – vaizdinių formavimas apie supančio pasaulio objektus, reiškinius.

Žodinis metodas – informacijos perteikimas.

Kūrybinis metodas – idėjų kūrimas ir įgyvendinimas, problemų sprendimo būdų paieška, informacijos radimas ir jos pritaikymas, vaizduotės pratimai.

Projektinis metodas – ugdymo proceso įvairovės užtikrinimas.

Praktinis metodas – pažinimas ir supančios aplinkos supratimas per veiklą.

Eksperimentinis metodas – aplinkos pažinimas ir patirties kaupimas, aktyvus veikimas, atradimas, planavimas, organizavimas.

Stebėjimas – vaiko pažinimas, jo individualių poreikių, gebėjimų ir galių atskleidimas.

Interpretacija – vaiko saviraiškos ir kūrybiškumo, savo ar pedagogų pasiūlytų sumanymų, idėjų skatinimas.

Pokalbis, diskusija – ugdytinio nuomonės išreiškimas, požiūrio argumentavimas, minčių išsakymas, klausymas ir girdėjimas ką sako kiti, kritiškas mąstymas.

Ugdymo aplinkos modeliavimas – aplinkos kūrimas, atsižvelgiant į vaikų poreikius, galimybes, interesus.

Išvykos, ekskursijos – vaikų pažintinės, socialinės, kalbinės ir emocinės patirties turtinimas, įgūdžių ir gebėjimų ugdymasis.

Sportinės veiklos metodai – estafečių, varžybų, komandinių žaidimų, fizinių pratimų organizavimas.

Regio Emilia metodo elementai – eksperimentavimas prie šviesos stalo, lentos su įvairiomis priemonėmis.

IT taikymas – kompiuterinių žaidimų, fotografavimo, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas.

4.3. UGDYMO (SI) PRIEMONĖS

Vaikų emociniam ir socialiniam ugdymui (si) naudojamos knygelės, stalo žaidimai (dėlionės, loto) įvairūs kūrybiniai, konstrukciniai žaidimai, atributika siužetiniams žaidimams (buities daiktai, lėlės, profesijų atributika), asmeniniai albumai, popierinės kortelės vardams, emocijų ir nuotaikų, saugaus eismo ir elgesio kortelės. LR vėliava, gaublys, žemėlapiai. Veidrodžiai, skirtingų žanrų ir pobūdžio muzikos įrašai, prožektoriai, šešėlių teatro priemonės. Kuriamos uždaros erdvės: spintelių, lentynų pertvaros, palapinės padeda vaikui rinktis žaidimo vietą.

Vaikų pažinimo ugdymui (si) naudojamos tyrinėjimo ir eksperimentų priemonės (vaškas, vanduo, smėlis, gamtinė medžiaga, dažai, mėgintuvėliai, piltuvėliai, matuokliai, kempinės, indai, plunksnos, kompasas, smėlio laikrodis, termometrai, statoskopas). „Šviesos“ stalai, įvairios lempos, šviestuvai, prožektoriai, padidavimo stiklai, akiniai, lupos, svarstyklės, dėžės, matavimo prietaisai, garso išgavimo priemonės, cilindrai, šviesos projektoriai. Įvairios techninės priemonės: muzikiniai centrai, kasos aparatai, mikroskopai, spausdinimo mašinelės. Informacinės priemonės (fotoaparatai, kompiuteriai, projektoriai ir kt.). Informaciniai leidiniai (knygos, plakatai, laikraščiai ir kt.) nuotraukų albumai, skaičių, formų, paveikslėliai, burbulai, skaičiuotuvai, pinigų pavyzdžiai, skaičiavimo pagaliukai, žaislai rūšiavimui, palyginimui.

Komunikavimo ugdymui pasitelkiamos priemonės: popieriaus kortelės, lapeliai, juostelės, knygelės (pasakų, spalvinimo, vaikiškos, enciklopedijos, žurnalai, dailės albumai ir kt.), rašikliai, pieštukai, plakatai, popieriniai lipdukai, raidynai, raidžių, žodžių kortelės, bibliotekėlės, stalo žaidimai su raidėmis, užrašai ant baldų, priemonių, pasakų ir muzikos įrašai, kompiuteriniai žaidimai, animaciniai, edukaciniai filmukai, antrinė žaliavos, dailės priemonės meninei raiškai.

Fiziniam ugdymui naudojamos priemonės: virvutės, paspirtukai, triratukai, dviračiai, šokdynės, rogutės ir kt. įrengimai, esantys grupių aplinkoje ir lauke (kompleksai su skersinėmis, virvėmis, kopetėlėmis, čiuožyklomis, sūpynėmis), krepšinio, futbolo, teniso kamuoliai, suoliukai, smėlio dėžės,

pavėsinės, akmenėliai, sagų, kankorėžių takeliai, kilimėliai, estafečių priemonės, kaspiniai, skarelės, parašiotai, higienos priemonės, stalo serviravimo, aplinkos puošimo priemonės, maisto produktai patiekalų gamybai, sveiko maisto piramidė, audio, video įrašai, knygos, plakatai, didaktiniai ir stalo žaidimai, žmogaus kūno muliažai, enciklopedijos, edukaciniai filmukai.

Meniam ugdymui kuriama vaiko raišką skatinanti aplinka, naudojamos įvairios dailės priemonės: įvairių dydžių ir spalvų pieštukai, teptukai, įvairių rūšių dažai, kreidelės, tapymo, lipdymo, piešimo, dekupažo, liejimo priemonės, tapetai, įvairių dydžių, faktūrų ir spalvų popierius, apranga darbui su dažais, žirklys, kanceliariniai peiliukai, klijai, popieriaus pjaustymo aparatas rankdarbiams, molis, plastilinas, antrinės žaliavos (kamštukai, dėžutės, indeliai, popieriaus atliekos ir kt.) Teatro (šešėlių, lėlių, stalo) priemonės, veidrodžiai, pirštinių lėlės, lėlės marionetės, vaidybos drabužiai (skraistės, skrybėlės, bižuterija ir kt.), širmos, muzikos įrašai (įvairių žanrų, stilių, atlikimo būdų), ritminiai, melodiniai instrumentai, skarelės, buteliukai su vandeniu grojimui, lazdelės, akmenukai, riešutų kevalai, riešutų kevalai, „pupų maišeliai“, spalvota guma, gumos žiedai, spalvotos lėkštės, „gyvatėlė“, muzikos grotuvai, muzikos ženklų kortelės, plakatų rinkiniai, natų knygelės, sceniniai drabužiai ir kt.

Siekiamo, kad ugdymo (si) priemonės: tenkintų ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikį žaisti, bendrauti, bendradarbiauti; skatintų norą puoselėti ir saugoti savo ir kitų sveikatą; tenkintų vaiko poreikį judėti; ugdytų vaiko savarankiškumą, saviraišką, skatintų kūrybiškumą; lavintų intelektines vaiko galias; sudarytų sąlygas plėtotis vaiko kultūrai, poreikiams, pomėgiams, interesams.

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimas yra neatsiejama kokybiško ugdymo (si) proceso dalis, nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo (si) ypatumus bei daromą pažangą atskirais amžiaus tarpsniais kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vertinimo paskirtis – pažinti vaiką, jo individualumą, gebėjimų lygį bei jo patirtį (kaip kinta vaiko gebėjimai per tam tikrą laiko tarpą), numatyti vaiko ugdymo (si) perspektyvas, pritaikyti ugdymo (si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms. Taip siekiame atliepti ugdytinių poreikius, interesus ir pagal galimybes garantuoti kiekvieno vaiko sėkmę.

Kad vertinimas būtų pagrįstas ir teisingas vykdoma nuolatinė, tiksli ugdytinių veiklos rezultatų analizė. Šiam tikslui pasiekti naudojami įvairūs vertinimo metodai ir būdai:

- Vaiko stebėjimas kasdieninėje veikloje (aprašomos situacijos, fiksuojama pagal kriterijus ar ištisai).
- Pokalbis su vaiku.
- Vaiko veiklos darbėlių analizė (piešinių, lipdinių, karpinių ir kt.).
- Vaiko samprotavimai, klausimai, žodinė kūryba.
- Vaiko elgesio aprašų ar vaizdo įrašų analizė.

Vaikų pasiekimų vertinimo principai: planingumas, objektyvumas, visapusiškumas, informatyvumas, vaiko pažangos fiksavimas, jautrumas ir humaniškumas, pozityvumas, vaiko pasitikėjimo ugdymas.

Vaiko pasiekimai vertinami du kartus per mokslo metus. Rugsėjo mėnesį daromas pirminis vertinimas. Gegužės mėnesį daromas baigiamasis vertinimas. Baigiamojo vertinimo paskirtis įvertinti vaiko pasiekimų ir pažangos lygį pasiektą per mokslo metus. Prireikus atliekami tarpiniai pasiekimų vertinimai.

Vaiko pasiekimai ir pažanga stebimi ir fiksuojami pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą, kuriame išdėstyta aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimo sričių, išskirtų siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Jos apima visus svarbiausius vaiko nuo gimimo iki šešerių metų pasiekimus, kurie sudaro pamatą sėkmingai kompetencijų – socialinės, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninės – plėtotei priešmokykliniame ugdyme.

Kiekviena ugdymo (si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų diagrama (pridedama kitame puslapyje), kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo (si) gebėjimus bei sunkumus.

Pagrindiniai vaiko pasiekimų vertintojai yra grupių auklėtojos. Vaiko pasiekimų vertinime dalyvauja tėvai (globėjai) ir patys vaikai. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų pasiekimų vertinime dalyvauja įstaigos specialistai. Jie teikia rekomendacijas grupių auklėtojoms, tėvams (globėjams) apie vaiko ugdymosi galimybes, perspektyvas, aptaria pagalbos teikimo būdus. Švietimo pagalbos tarnybai rekomendavus, sudaromos individualios programos vaikams, kuriems ugdymo turinys pritaikomas. Pasiekimai vertinami atsižvelgiant į negalės pobūdį ir sunkumo laipsnį. Logopedės pildo kalbos įvertinimo

korteles, atskirų garsų tarimo lentelę, specialiosios pedagogės – vaiko aprašą, ypač sunkaus raidos sutrikimo atvejais, vaiko gebėjimai vertinami pagal E. I. Kiphardo skalę.

Vertinimo medžiaga dokumentuojama vaiko pasiekimų aplankale (renkami darbeliai, užrašyti samprotavimai, išsakytos idėjos, užrašytos situacijos, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymo perspektyvą). Vaikų pasiekimų įvertinimo duomenimis pedagogai remiasi planuodami ugdymo procesą, numatydami vaiko ugdymo individualizavimą ir kt.

Vaiko pasiekimai aptariami Mokytojų tarybos posėdžiuose, individualiuose pokalbiuose su tėvais, grupių tėvų susirinkimuose. Vertinimo duomenys neviešinami, garantuojamas jų saugumas.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Bandzienė O., Bobrova L., Staponkienė Z. „Vaikų kūno kultūra,“ Šiauliai, Lucilijus, 2004 m.
- Česnukienė D. „Muzika ir žaidimai,“ Vilnius, Lietus, 1993 m.
- Dodge D. T., Colker R. J., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2008. ISBN 978-9955-22-175-3
- Dodge D. T., Rudick S., Berkle K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2008. ISBN 978-9955-22-279-8
- Garšvienė A., Dapšienė L., Gudavičienė J. ir kt. „Neišplėtotos kalbos ugdymas. Logopedo knyga“ Kaunas, Šviesa, 2001 m.
- Girdzijauskienė R. „Vaikas, muzika, kūryba,“ Vilnius, Gimtasis žodis, 2003 m.
- Grinevičienė N. „Vaikystės žaidimai,“ Kaunas, Šviesa, 2002 m.
- Grybauskienė A. „Gerumo mokyklėlė,“ Vilnius, UAB „Viltinga,“ 1996 m.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014.
- Jonaitienė I. Noriu augti sveikas. Vilnius, 2005.
- Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
- Kristen A. Hansen, Roxane K. Kaufmann, Steffan Saifer „Ugdymas ir demokratijos kultūra,“ Vilnius, Lietus, 1997 m.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija „Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos“. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras 2015 m.
  - Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006 m..
  - Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2011-12-12 įsakymas nr. V-2368 „Dėl švietimo aprūpinimo standartų patvirtinimo“.
  - Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2017-04-24 įsakymas Nr. V-268 „Dėl Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymo Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ pakeitimo“.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2016 m. birželio 29 d. Nr. XII-2536 galiojanti redakcija), Vilnius.
- Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.

- Linkevičius K. „Mokomės groti,“ Kaunas, Šviesa, 1990 m.
- Mokyklų savęs vertinimo instrumentai ir jų naudojimo rekomendacijos. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2010.
- Rauckis J., Drungilienė D. „Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos,“ Vilnius, 2003 m.
- Saviščevienė S., Vaitkevičius J. „Vaiko sveikata ir saugumas darželyje,“ Šiauliai, 2000 m.
- Vingras A. Pirmieji penkeri gyvenimo metai. Vilnius, 2010.

PARENGĖ

Dainora Daniliauskienė, Vilija Bulevičienė, Marija Ambrazevičienė,
Jolanta Galeckienė, Daiva Burdulienė, Lina Blažaitienė, Alma Šėporaitienė,
Edita Andriulionienė, Agnė Rybakova, Edita Mozūraitienė.
